

DOI <https://doi.org/10.51647/kelm.2024.2.15>

ORGANIZACJA PRACY MŁODZIEŻY W OPARCIU O PLACÓWKI WYCHOWANIA POZASZKOLNEGO: ROLA I DZIAŁALNOŚĆ WŁADZ PAŃSTWOWYCH I SAMORZĄDU LOKALNEGO

Hladkov Kyrylo

absolwent Wydziału Administracji Państwowej i Samorządu Lokalnego Politechniki

Narodowej „Politechnika Dniepr” (Dniepr, Ukraina)

ORCID ID: 0000-0002-7677-1966

hladkov.k.y@nmu.one

Adnotacja. W artykule dokonano analizy kierunków organizacji pracy z młodzieżą w oparciu o placówki wychowania pozaszkolnego oraz zdefiniowano rolę władz państwowych i samorządowych w rozwoju systemu edukacji pozaszkolnej w kontekście realizacji założeń politykę młodzieżową państwa. W artykule podsumowano wyniki badań naukowych krajowych naukowców nad problematyką administracji publicznej w systemie oświaty pozaszkolnej w kontekście realizacji polityki młodzieżowej państwa.

Na podstawie charakterystyki porównawczej ustalono, że edukacja pozaszkolna i praca z młodzieżą mają odpowiednie cele i zadania, a także podobne formy współdziałania z dziećmi i młodzieżą. Podkreślono spektrum możliwych kierunków organizacji pracy z młodzieżą w oparciu o placówki wychowania pozaszkolnego.

Na podstawie danych statystycznych stwierdzono, że wykorzystując rozbudowaną sieć placówek oświaty pozaszkolnej możliwa jest rozbudowa infrastruktury młodzieżowej, co z kolei otwiera nowe możliwości rozwoju systemu oświaty pozaszkolnej.

Wyszczególniono problem zapewnienia młodzieży prawa do kształcenia pozaszkolnego w placówkach kształcenia pozaszkolnego, a także podano przykłady decyzji zarządczych dotyczących rozwiązania tego problemu.

Określono wektory priorytetowe w działaniach władz państwowych i samorządów lokalnych w zakresie organizacji pracy z młodzieżą w oparciu o placówki edukacji pozaszkolnej oraz tworzenia przestrzeni młodzieżowej.

Zwrócono uwagę na aktualność problematyki rozwoju infrastruktury młodzieżowej poprzez system edukacji pozaszkolnej.

Słowa kluczowe: system edukacji pozaszkolnej, rozwój lokalny, przestrzeń młodzieżowa, integracja, administracja publiczna, samorząd lokalny.

ORGANIZATION OF YOUTH WORK BASED ON EXTRACURRICULAR EDUCATION INSTITUTIONS: THE ROLE AND ACTIONS OF PUBLIC AUTHORITIES AND LOCAL SELF-GOVERNMENTS BODIES

Hladkov Kyrylo

Postgraduate Student at the Department of Public Administration and Local Self-Government,

National Technical University “Dnipro Polytechnic” (Dnipro, Ukraine)

ORCID ID: 0000-0002-7677-1966

hladkov.k.y@nmu.one

Abstract. This article analyzes the directions of organizing youth work based on extracurricular education institutions and identifies the role of public authorities and local self-governments in the development of the extracurricular education system within the context of implementing state youth policy. The results of domestic scientific research on public administration in the extracurricular education system within the context of state youth policy implementation are summarized.

Based on a comparative analysis, it has been determined that extracurricular education and youth work share relevant goals and objectives, as well as similar forms of interaction with children and youth. A spectrum of potential directions for organizing youth work based on extracurricular education institutions has been outlined.

Statistical data indicates that utilizing the extensive network of extracurricular education institutions can expand the youth infrastructure, thereby opening new opportunities for the development of the extracurricular education system.

The issue of ensuring youth rights to extracurricular education in such institutions has been highlighted, along with examples of managerial decisions addressing this issue. The primary vectors of activity for public authorities and local governments regarding the organization of youth work based on extracurricular education institutions and the creation of youth spaces have been identified.

The relevance of developing youth infrastructure through the extracurricular education system is emphasized.

Key words: extracurricular education system, local development, youth space, integration, public administration, local self-government.

ОРГАНІЗАЦІЯ МОЛОДІЖНОЇ РОБОТИ НА БАЗІ ЗАКЛАДІВ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ: РОЛЬ ТА ДІЯЛЬНІСТЬ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ І МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Гладков Кирило

*аспірант кафедри державного управління і місцевого самоврядування
Національного технічного університету «Дніпровська політехніка» (Дніпро, Україна)*

ORCID ID: 0000-0002-7677-1966

hladkov.k.y@ntmu.one

Анотація. У статті здійснено аналіз напрямів організації молодіжної роботи на базі закладів позашкільної освіти та визначено роль органів державної влади і місцевого самоврядування щодо розвитку системи позашкільної освіти в контексті реалізації державної молодіжної політики. Узагальнено результати наукових досліджень вітчизняних науковців з питань публічного управління в системі позашкільної освіти в контексті реалізації державної молодіжної політики.

На основі порівняльної характеристики визначено, що позашкільна освіта та молодіжна робота мають релевантні мету і завдання, а також подібні форми взаємодії з дітьми та молоддю. Виокремлено спектр можливих напрямів організації молодіжної роботи на базі закладів позашкільної освіти.

На основі статистичних даних визначено, що використовуючи розгалужену мережу закладів позашкільної освіти можливо розширити молодіжну інфраструктуру, що в свою чергу відкриває нові можливості для розвитку системи позашкільної освіти.

Виокремлено проблему забезпечення права молоді на позашкільну освіту в закладах позашкільної освіти, а також надано приклади управлінських рішень щодо вирішення зазначеного питання.

Визначено першочергові вектори в діяльності органів державної влади і місцевого самоврядування щодо організації молодіжної роботи на базі закладів позашкільної освіти та створення молодіжного простору.

Акцентовано увагу на актуальності питання розвитку молодіжної інфраструктури через систему позашкільної освіти.

Ключові слова: система позашкільної освіти, місцевий розвиток, молодіжний простір, інтеграція, публічне управління, місцеве самоврядування.

Вступ. У сучасному світі молодь є не лише важливою соціокультурною групою, але й провайдером розвитку держави та громади. Відповідно, створення сприятливих умов для всебічного розвитку і самореалізації особистості, її професійного самовизначення та формування соціальної відповідальності є важливими аспектами реалізації державної політики України, що закріплено низкою нормативно-правових актів. Система освіти відіграє провідну роль у формуванні людського капіталу держави, надаючи громадянам умови для набуття певних знань, вмінь і навичок з урахуванням потреб ринку праці, а також вимог щодо базових компетентностей, що відповідають актуальному етапу розвитку суспільства та науково-технічного прогресу. В умовах негативних наслідків пандемії коронавірусної хвороби та воєнних дій, нагальним постає питання щодо забезпечення якісних та доступних освітніх послуг, подолання освітніх втрат, створення належних умов для соціалізації дітей та молоді, розвитку змістовних форм дозвілля. Окрім цього, спостерігається посилення ролі неформальної складової в освітньому процесі та вплив молодіжних рухів на формування світогляду здобувачів освіти, що зумовлює пошук інтегрованих форм організації роботи із дітьми та молоддю. Враховуючи зазначене, виникає потреба у забезпеченні функціонування осередків, що здатні створити умови для змістовного дозвілля для дітей та молоді в доповнення до формальної освіти. Це зумовлює актуальність розвитку системи позашкільної освіти та молодіжних просторів в Україні, зокрема, як осередків організації молодіжної роботи в громаді.

Мета статті – здійснити аналіз напрямів організації молодіжної роботи на базі закладів позашкільної освіти та визначити роль органів державної влади і місцевого самоврядування щодо розвитку системи позашкільної освіти в контексті реалізації державної молодіжної політики.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Позашкільну освіту як об'єкт публічного управління в Україні розглядають такі науковці як Н. Шевченко, Л. Шабаєва, а також Л. Костенко.

Зокрема, Н. Шевченко та Л. Шабаєва виокремлюють проблему організації вільного часу дітей і молоді, їх соціальний захист, а також підтримки ініціатив у вирішенні відповідних питань, що визначає актуальність розвитку позашкільної освіти в Україні (Шевченко & Шабаєва 2019: 143). Окрім цього, Л. Шабаєва визначає одним із актуальних завдань, що постає перед системою позашкільної освіти, формування в молоді здібностей та готовності до життя в глобальному світі, взаємодіяти з іншими людьми та вирішувати життєві проблеми (Шабаєва, 2020: 117).

Л. Костенко на основі зарубіжного досвіду визначає важливу роль організації змістовного дозвілля та вільного часу для молоді, зокрема через функціонування закладів системи позашкільної освіти (Костенко, 2021: 139).

Аналіз відповідних публікацій надає розуміння того, що публічне управління в системі позашкільної освіти потребує впровадження інтегрованих форм взаємодії з суб'єктами молодіжної роботи для посилення спроможності досягнення основних завдань позашкільної освіти. Опис взаємозв'язку молодіжної роботи з окремими елементами системи позашкільної освіти спостерігається в наукових працях Н. Левченко та Р. Петришина.

Н. Левченко наводить досвід Федеративної Республіки Німеччина, в якому позашкільна освіта є одним із пріоритетів здійснення молодіжної роботи. Визначає позитивний досвід створення та реалізації діяльності молодіжних клубів, що є складовими структури позашкільної освіти (Левченко, 2021: 47; Левченко & Коляда, 2022: 12).

Р. Петришин та Ю. Айб зазначають, що “заклади позашкільної освіти за змістом і спрямованістю стали однією з важливих ланок модернізації освітнього простору України й виступають сьогодні потужним чинником мотиваційного розвитку, самореалізації, професійного самовизначення та формування життєвої компетентності особистості” (Петришин & Айб, 2017: 21).

Грунтовні дослідження щодо реалізації молодіжної політики та розвитку молодіжної роботи в контексті публічного управління наведено в працях Є. Бородіна. Аналізуючи історичний досвід формування молодіжної роботи в Україні, наголошує на тому, що первинною ланкою організації роботи з молоддю виступали заклади позашкільної освіти, більшість з яких працювали в межах системи освіти та культури, профспілок та добровільних спортивних об'єднань. Проте, невирішеною залишалась проблема стосовно охоплення молоді більш старшого віку. Також Є. Бородин визначає, що розвиток молодіжних центрів відбувався в умовах консенсусу між потребою у збереженні існуючої мережі закладів позашкільної освіти та потребою у створенні нових структур у секторі молоді. На основі правил, затверджених National Quality Label and Quality Criteria for Youth Centres, підкреслює інноваційний підхід, що полягає у створенні молодіжних центрів з їх інфраструктурою та розміщенням, зокрема, на базі закладів позашкільної освіти (Бородин, 2019:175-190 ; Бородин, 2008: 255).

Окрім цього, Є. Бородин разом з А. Остріковою визначають розвиток молодіжної роботи в територіальних громадах важливим напрямком реалізації державної молодіжної політики та наголошують на тому, що “основний обсяг молодіжної роботи здійснюється саме на місцевому рівні, але необхідні для цього умови створюються саме завдяки діяльності держави, певним заходам державної молодіжної політики” (Бородин & Острікова, 2022: 11).

Виклад основного матеріалу. Мережа закладів позашкільної освіти в Україні представлена комплексними та профільними установами, що забезпечують надання відповідних освітніх послуг дітям та молоді за визначеними напрямками. Так, за статистичними даними Міністерства освіти і науки України, кількість закладів позашкільної освіти становить 1170 одиниць (ІЕА). Варто зазначити, що цей показник не враховує спеціалізовані заклади позашкільної освіти, такі як дитячо-юнацькі спортивні та мистецькі школи – а це 1107 та 1265 закладів відповідно (табл. 1) (Портал відкритих даних).

Таблиця 1

Мережа закладів позашкільної освіти в Україні та охоплення дітей і молоді позашкільною освітою

Заклади позашкільної освіти, од.:				Загальна кількість вихованців, тис. ос.:				Загальна кількість дітей та молоді на релевантних рівнях освіти, тис. ос.	Охоплення позашкільною освітою, %
Усього	з них:			Усього	з них:				
	системи освіти і науки	системи фізичної культури і спорту (ДЮСШ)	системи культури (МШ)		системи освіти і науки	системи фізичної культури і спорту	системи культури		
3542	1170	1107	1265	1887,2	1138,2	434,3	314,8	5788,6	32,6

Джерело: складено автором на основі відкритих статистичних даних (ІЕА; Портал відкритих даних).

Проте, через обмежені фінансові асигнування на забезпечення системи позашкільної освіти, зокрема спричиненими воєнними діями, відповідні заклади освіти постають перед загрозою втрати конкурентоспроможності та актуальності змісту освіти. До того ж, кількість таких закладів систематично зменшується. Так, за останні 10 років, мережа закладів позашкільної освіти зменшилась на 164 одиниці, що становить 10,8% від їх загальної кількості. Окрім цього, спостерігається нерівномірний доступ до позашкільної освіти в міській та сільській місцевостях – тільки 118 закладів позашкільної освіти функціонують у сільській місцевості, що становить 8,7% від їх загальної кількості (системи Міністерства освіти і науки України), що створює бар'єр в отриманні відповідних послуг дітьми та молоддю. Відповідно, виникає потреба в пошуку шляхів вдосконалення існуючої моделі функціонування закладів позашкільної освіти, зокрема комунальної та державної форми власності, в умовах інтеграції з суб'єктами молодіжної роботи, а також забезпечення ефективності публічного управління в системі позашкільної освіти.

За даними громадської спілки «Асоціація молодіжних центрів України», на території України, станом на 2023 рік, відкрито 332 молодіжні центри різної форми власності, підпорядкування та рівня (Перелік центрів України). Співвідношення цього показника до загальної кількості територіальних громад в Україні (1469 одиниць) надає розуміння того, що близько 80% територіальних громад не мають організованих молодіжних просторів (офіційно зареєстрованих). Такий стан речей зумовлює активізацію діяльності органів державної влади і місцевого самоврядування в частині розвитку молодіжної інфраструктури та реалізації молодіжної політики, що може досягатись за рахунок співпраці із закладами позашкільної освіти як установами, які спроможні здійснювати роботу з молоддю.

За результатами дослідження потреб і викликів молодіжних центрів України різної форми власності місцевого, обласного та національного рівнів, визначено актуальні потреби молоді, які б могли задовольнити

молодіжні центри, зокрема: організація змістовного дозвілля, неформальна та громадянська освіта, каворкінг, заходи з національно-патріотичного виховання та цивільного захисту, волонтерські проекти (Вакуленко та ін, 2019: 25). З цього переліку можна побачити, що зазначені запити повністю відповідають основним завданням позашкільної освіти та, відповідно, можуть бути задоволені на базі закладів позашкільної освіти через неформальну освіту.

Чинним законодавством України визначено, що заклади позашкільної освіти можуть організувати роботу молодіжних просторів, залучати суб'єктів молодіжної роботи до здійснення відповідної роботи на власній базі (Про позашкільну освіту, 2000). Відповідно, такі норми дозволяють органам державної влади і місцевого самоврядування різних рівнів забезпечити інтеграцію та сприяти співпраці закладів позашкільної освіти та суб'єктів молодіжної роботи в частині реалізації державної політики у відповідних сферах шляхом організації хабів, опенспейсів, каворкінгів та інших об'єднань як форм діяльності. Додатково, аналіз чинного законодавства дозволяє стверджувати, що мета та основні завдання молодіжної політики та позашкільної освіти можуть доповнювати один одного (табл. 2).

Таблиця 2

Порівняльна характеристика мети, основних завдань позашкільної освіти та молодіжної роботи

ПОЗАШКІЛЬНА ОСВІТА	МОЛОДІЖНА РОБОТА
Мета:	
розвиток здібностей дітей та молоді у сфері освіти, науки, культури, фізичної культури і спорту, технічної та іншої творчості, здобуття ними первинних професійних знань, вмій і навичок, необхідних для їх соціалізації, подальшої самореалізації та/або професійної діяльності	набуття молодими особами необхідних компетентностей з урахуванням соціально-економічних умов
Основні завдання:	
<ul style="list-style-type: none"> – створення умов для творчого, інтелектуального, духовного і фізичного розвитку; – розвиток особистості та формування її соціально-громадського досвіду; – виховання громадянських компетентностей, поваги до демократичних цінностей та толерантного ставлення до інших; – виховання патріотизму, любові до України, поваги до народних звичаїв, традицій, національних цінностей Українського народу, а також інших націй і народів; – задоволення потреб у професійному самовизначенні і творчій самореалізації, здобуття первинних професійних навичок і вмій; – пошук, розвиток та підтримка здібних, обдарованих і талановитих вихованців, учнів і слухачів; – формування навичок здорового способу життя, профілактика бездоглядності, правопорушень; – проведення організаційно-масової роботи 	<ul style="list-style-type: none"> – розвиток і задоволення різноманітних потреб та інтересів дітей та молоді, сприяння їх особистісному розвитку та самореалізації; – формування у дітей та молоді загальнолюдських, загальнокультурних і загальнонаціональних цінностей, навчально-пізнавальних, громадянських, соціальних, комунікативних, підприємницьких та інших компетентностей; – розвиток волонтерства, вуличних культур, неформальних молодіжних об'єднань, програм національних та міжнародних обмінів, молодіжного туризму; – впровадження програм професійної орієнтації, популяризації та утвердження здорового і безпечного способу життя, культури здоров'я; – організація змістовного дозвілля, культурного, емоційного розвитку особистості

Джерело: складено автором на основі положень законів України (Про позашкільну освіту, 2000; Про основні засади молодіжної політики, 2021)

Враховуючи вищезазначене, спостерігається можливість організації молодіжної роботи на базі закладів позашкільної освіти шляхом інтеграції відповідних суб'єктів за визначеними спільними напрямками роботи, які відповідають меті і завданням як молодіжної політики, так і позашкільної освіти. Особливо актуальним це питання постає у сільській місцевості, де фінансово нераціонально або складно утримувати декілька окремих комунальних установ, що обслуговують відносно малий контингент отримувачів відповідних послуг. Окрім цього, територіальні громади, в яких відсутні суб'єкти молодіжної роботи, шляхом такої взаємодії можуть організувати молодіжний простір та сприяти реалізації державної молодіжної політики, виконанню національних, регіональних та місцевих програм у відповідній сфері, що дозволить залучати грантові кошти та іншу підтримку міжнародних організацій, зокрема матеріально-технічну. Тобто, це нові можливості для забезпечення розвитку громади та механізм посилення спроможності закладів позашкільної освіти за рахунок створення умов для організації молодіжної роботи.

Важливим чинником створення умов для організації молодіжної роботи на базі закладу позашкільної освіти є спроможність до співпраці виконавчих органів місцевого самоврядування та органів державної влади з суб'єктами молодіжної роботи, що вимагає певних ініціативних дій від державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування. Іншим аспектом є готовність директора закладу позашкільної освіти до здійснення такої інтеграції.

Організація молодіжної роботи на базі закладів позашкільної освіти передбачає створення молодіжного простору через функціонування молодіжного центру або надання відповідних послуг молодіжними працівниками на визначених умовах. Напрями взаємодії закладів позашкільної освіти та суб'єктів молодіжної роботи можуть бути різними та варіативними в залежності від потреб дітей і молоді як отримувачів послуг у конкретній адміністративній території. Зокрема, до них можна віднести:

- утвердження української національної та громадянської ідентичності, розвиток пластового та скаутського рухів;
- неформальна освіта та інформаційно-просвітницька робота з урахуванням запитів дітей і молоді;
- громадянська освіта та практичні заходи з цивільного захисту населення;
- волонтерська робота;
- проведення масових заходів із залученням дітей та молоді;
- профорієнтаційна робота;
- реалізація спільних проєктів та заходів;
- залучення молодіжних та дитячих громадських організацій до складання програм позашкільної освіти;
- інформаційно-методична допомога молодіжним та дитячим, громадським організаціям.

Створення молодіжного простору може відбуватись шляхом внесення змін до установчих документів та/або укладання договорів між відповідними суб'єктами для закріплення основних положень, умов функціонування, напрямів взаємодії, а також обов'язків сторін. Ініціатором такої інтеграції можуть виступати органи державної влади і місцевого самоврядування в якості засновника та/або уповноваженого органу управління освітою, безпосередньо заклади позашкільної освіти у межах наданої автономії (якщо відповідна діяльність закріплена у статуті) та зацікавлені суб'єкти молодіжної роботи. При цьому слід враховувати, що державна політика у сфері позашкільної освіти спрямована на збереження та розвиток мережі державних та комунальних закладів позашкільної освіти без права їх перепрофілювання, перепідпорядкування, злиття, передачі приміщень, обладнання, техніки в оренду, концесію, відчуження (продажу) землі, майна (Про позашкільну освіту, 2000). Тому, зміни в установчі документи чи умови угод не повинні порушувати зазначену норму.

Таким чином, забезпечується створення сприятливого середовища для освітньої, культурної та громадянської активності дітей і молоді. При цьому заклад позашкільної освіти стає осередком змістовного дозвілля, неформальної освіти та молодіжної роботи, що сприяє формуванню позитивного іміджу, а також збільшує його значимість в громаді. Відповідно, актуалізується зміст роботи до потреб дітей та молоді, зростає контингент вихованців. Окрім цього, вирішується інша проблема, а саме забезпечення права молоді на позашкільну освіту.

Типовим положенням про позашкільний навчальний заклад визначено вік вихованців, який становить, як правило, від 5 до 18 років, тобто категорію дітей (Про затвердження переліку типів позашкільних навчальних закладів і Положення про позашкільний навчальний заклад, 2001). Відповідно, при складанні статутів закладів позашкільної освіти, ця норма здебільшого залишається незмінною. Тому, спостерігається порушення права молоді на позашкільну освіту, так як категорія «молодь» згідно з визначенням, наведеним у Законі України «Про основні засади молодіжної політики», включає в себе осіб віком до 35 років (Про основні засади молодіжної політики, 2021). Проте, статутом закладу позашкільної освіти може бути встановлено інший вік для вихованців, що є важливою нормою та підґрунтям для організації молодіжної роботи. Таким чином, шляхом внесення змін в установчі документи, можливо встановити граничний вік здобувачів освіти до 35 років, що надає можливість для організації молодіжної роботи на базі закладу позашкільної освіти. Варто зазначити, що така практика використовується. У приклад можна навести досвід деяких комунальних закладів Дніпровської та Криворізької міських територіальних громад (Дніпропетровська область), в статуті яких визначено вік вихованців від 4-5 до 21 чи 35 років. Відповідно, органи державної влади і місцевого самоврядування можуть впроваджувати цей досвід у підпорядковані заклади. Такий підхід, по-перше, відповідає принципу безбар'єрності в освіті, а по друге – сприяє реалізації концепції навчання впродовж життя та безперервної освіти. Також позашкільна освіта задовольняє потреби молоді в реалізації власних талантів та вмінь, що в подальшому може забезпечити професійний розвиток у релевантній сфері.

Варто зазначити, що молодіжні центри комунальної форми власності утворюються насамперед на базі існуючих установ, які здійснюють роботу із молоддю (Про затвердження типових положень про молодіжний центр та про експертну раду при молодіжному центрі, 2017). Таким чином, використовуючи розгалужену мережу закладів позашкільної освіти як в окремих адміністративно-територіальних одиницях, так і в Україні в цілому, можливо розширити молодіжну інфраструктуру, що в свою чергу відкриває нові можливості для розвитку системи позашкільної освіти, пошуку нових форм роботи та діяльності. Окрім цього, спостерігається можливість розширення контингенту здобувачів позашкільної освіти за рахунок залучення не тільки категорії дітей, але й молоді.

Іншим аспектом є створення умов для розвитку людського капіталу системи позашкільної освіти через залучення молодіжних працівників до роботи в організованих молодіжних просторах на базі закладів позашкільної освіти. Так, заклади, які мають вільні вакансії та ставки педагогічних працівників, можуть залучати молодіжних працівників, зокрема тих, що мають педагогічну освіту, до освітнього процесу та здійснення неформальної просвітницької та організаційно-масової роботи за різними напрямками. Враховуючи те, що професійний стандарт за професією «Фахівець з питань молоді (молодіжний працівник)» було затверджено Міністерством молоді та спорту України тільки у березні 2023 року, можна стверджувати, що кількість молодіжних працівників у подальшому буде тільки зростати, а тому виникає необхідність у створенні відповідної молодіжної інфраструктури, що здатна забезпечити їх професійну діяльність. Тому, зростає актуальність питання щодо організації молодіжної роботи на базі закладів позашкільної освіти. Окрім цього, педагогічні працівники закладів позашкільної освіти можуть отримати та/або підвищити власну кваліфікацію та здійснювати професійну діяльність в якості молодіжних працівників, що сприяє формуванню та розвитку людського капіталу територіальної громади.

Роль органів державної влади і місцевого самоврядування полягає у визначенні актуальних потреб дітей та молоді в позашкільній освіті, затребуваних напрямів молодіжної роботи та неформальної освіти, аналізу наявної мережі молодіжних центрів та інших об'єктів молодіжної інфраструктури, закладів позашкільної освіти, на базі яких можливо організувати молодіжну роботу, а також людський потенціал на відповідній адміністративно-територіальній одиниці. Такі дії дозволять, по-перше, визначити доцільність та перспективи організації молодіжної роботи на рівні територіальної громади, району та/або області, а по-друге, систематизувати інфраструктуру та ресурси, які можна для цього використовувати, у разі якщо така потреба наявна. Окрім цього, органи державної влади і місцевого самоврядування виступають провайдером фінансового забезпечення та ініціаторами залучення додаткових, грантових коштів на реалізацію публічної політики в освітній та молодіжній сферах.

Організація молодіжної роботи на базі закладів позашкільної освіти є перспективним напрямом роботи для сільських та селищних територіальних громад. На виконання чинного законодавства такі громади мають забезпечувати право дітей та молоді на позашкільну освіту, а також сприяти реалізації молодіжної політики держави. Проте, через обмежені фінансові ресурси, такі громади не мають можливості належним чином утримувати мережу закладів позашкільної освіти та/або молодіжні центри; вимушені утримувати одну з таких установ без можливості відкриття інших. Такий стан речей порушує права мешканців цих громад та зумовлює бар'єр у доступі до відповідних послуг, тобто не є нормою, а тому потребує чітких управлінських дій як безпосередньо від органів місцевого самоврядування, так і від органів виконавчої державної влади на відповідному рівні. У цьому контексті інтеграція суб'єктів позашкільної освіти та молодіжної роботи дозволяє забезпечити ефективне використання фінансових ресурсів громади через уніфікацію роботи таких установ з можливістю поєднання функцій одне одного. Також такий підхід дозволяє більш ефективно вирішувати питання управління комунальною власністю громади. Іншою перевагою є те, молодіжний центр, за відсутності закладу позашкільної освіти в громаді, може стати осередком позашкільної та неформальної освіти дітей та молоді. Тобто, спостерігається реверсна можливість надання послуг позашкільної освіти на базі молодіжних центрів. За таких умов, органи державної влади і місцевого самоврядування можуть впроваджувати інтегровані форми організації освітнього процесу та молодіжної роботи як на базі закладів позашкільної освіти, так і на базі молодіжних центрів, уніфікуючи їх діяльність та контингент отримувачів послуг. Також це надає додаткові можливості для професійного розвитку педагогічних працівників, що є основою для формування людського капіталу в територіальній громаді та державі в цілому.

Висновки та пропозиції. У відповідь на актуальні виклики перед органами державної влади і місцевого самоврядування постає завдання щодо пошуку та впровадження нових підходів управління в системі позашкільної освіти, зокрема орієнтовані на інтегровані форми взаємодії з іншими релевантними системами та суб'єктами. Аналіз чинного законодавства України дозволяє стверджувати, що заклади позашкільної освіти можуть організувати роботу молодіжних просторів. До того ж, позашкільна освіта та молодіжна робота мають спільну мету і завдання, схожі форми взаємодії з дітьми та молоддю. Спектр можливих напрямів організації молодіжної роботи на базі закладів позашкільної освіти є варіативним та залежить від актуальних запитів отримувачів послуг. Зокрема: утвердження української національної та громадянської ідентичності, розвиток пластового та скаутського рухів; неформальна освіта та інформаційно-просвітницька робота з урахуванням запитів дітей і молоді; громадянська освіта та практичні заходи з цивільного захисту населення; волонтерська робота; проведення масових заходів із залученням дітей та молоді; профорієнтаційна робота; реалізація спільних проєктів та заходів; залучення молодіжних та дитячих громадських організацій до складання програм позашкільної освіти; інформаційно-методична допомога молодіжним та дитячим, громадським організаціям.

Окрім цього, з урахуванням актуальних тенденцій професійної підготовки молодіжних працівників, необхідно забезпечити пропорційний розвиток молодіжної інфраструктури, зокрема використовуючи систему позашкільної освіти. У цілому інтеграція суб'єктів позашкільної освіти та молодіжної роботи дозволяє збільшити контингент вихованців закладів позашкільної освіти через охоплення категорії молоді, створити умови для реалізації молодіжної політики та розвитку суб'єктів молодіжної роботи в сільських та селищних територіальних громадах, актуалізувати зміст освітнього процесу до запитів дітей та молоді. Отже, організація молодіжної роботи на базі закладів позашкільної освіти є перспективним напрямом діяльності органів державної влади і місцевого самоврядування в частині регіонального та місцевого розвитку, що дозволяє створити сприятливе середовище для освітньої, культурної та громадянської активності дітей і молоді.

Список використаних джерел:

1. Про затвердження типових положень про молодіжний центр та про експертну раду при молодіжному центрі : Постанова Каб. Міністрів України від 20.12.2017 р. № 1014 : станом на 15 верес. 2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1014-2017-p#Text> (дата звернення: 13.05.2024).
2. Про затвердження переліку типів позашкільних навчальних закладів і Положення про позашкільний навчальний заклад : Постанова Каб. Міністрів України від 06.05.2001 р. № 433 : станом на 12 трав. 2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/433-2001-p#Text> (дата звернення: 13.05.2024).
3. Про позашкільну освіту : Закон України від 22.06.2000 р. № 1841-III : станом на 22 трав. 2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1841-14#Text> (дата звернення: 13.05.2024).
4. Про основні засади молодіжної політики : Закон України від 27.04.2021 р. № 1414-IX : станом на 31 берез. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1414-20#Text> (дата звернення: 13.05.2024).

5. IEA | аналітика. IEA | Головна. URL: <https://iea.gov.ua/diyalnist/naukovo-analitichna-diyalnist/analitika/> (дата звернення: 13.05.2024).
6. Borodin Ye. Youth work in Ukraine: from Soviet model to international integration. The history of youth work in Europe. Pan-European and transnational youth organizations. The overall lessons learned from the history project / ред.: Н. Williamson, Т. Basarab. 25-те вид. 2019. Т. 7 : Pan-European and transnational youth organisations – The overall lessons learned from the history project. С. 175-190. URL: <https://cutt.ly/dercr33S> (дата звернення: 13.05.2024).
7. Бородин Є. Державна молодіжна політика в Україні: процес формування та розвитку (1991–2004 рр.) : монографія. Дніпропетровськ : Пороги, 2008. 429 с.
8. Бородин Є., Острікова А. Розвиток молодіжної роботи в територіальних громадах як напрямок державної політики. Інноваційні інструменти забезпечення інвестиційного та інфраструктурного розвитку територій та громад : матеріали наук.-практ. конф. за міжнар. участю, м. Дніпро, 4 берез. 2022 р. Дніпро, 2022. С. 11-13. URL: <https://cutt.ly/EeeVxkib> (дата звернення: 13.05.2024).
9. Костенко Л. Порівняльний аналіз зарубіжного та вітчизняного досвіду розвитку позашкільної освіти. Наукові записки. Серія: педагогічні науки. 2021. № 194. С. 134-139. URL: <https://doi.org/10.36550/2415-7988-2021-1-194-134-139> (дата звернення: 13.05.2024).
10. Левченко Н. Молодіжна робота: європейський досвід. New directions in science and education : матеріали міжнар. конф., м. Мюнхен, 19 листоп. 2021 р. 2021. С. 46-51. URL: https://ispic.ngo-seb.com/assets/files/1_conf_19.11.2021.pdf#page=47 (дата звернення: 13.05.2024).
11. Левченко Н., Коляда Н. Особливості діяльності молодіжних клубів. Наука. Освіта. Молодь : матеріали міжнар. наук. конф. студентів та молодих науковців, м. Умань, 25 трав. 2022 р. Умань, 2022. С. 12-14. URL: https://library.udpu.edu.ua/library_files/stud_konferenzia/2022/2/4.pdf (дата звернення: 13.05.2024).
12. Молодіжні центри: національні практики створення та організація роботи : Метод. рек. / О. Вакуленко та ін. ; ред. І. Пеша. Київ : ДУ «Держ. ін-т сімейн. та молодіж. Політики», 2019. Т. 6 : Серія книг Бібліотека «Молодіжного працівника». 68 с.
13. Перелік центрів України. Асоціація молодіжних центрів України-провайдер молодіжної політики в Україні. URL: <https://youthcenters.net.ua/perelik-tsentriv-ukraini/> (дата звернення: 13.05.2024).
14. Петришин Р., Айб Ю. Позашкільні навчально-виховні заклади та заклади за місцем проживання як елемент реалізації молодіжної політики. Теоретичні, методичні та практичні проблеми соціальної роботи : тези доп. II Всеукр. з міжнар. участю науково-практ. конф., м. Івано-Франківськ, 6 квіт. 2017 р. С. 21-24. URL: <https://ksptsr.pnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/71/2018/03/Тези-доповідей-1.pdf#page=22> (дата звернення: 13.05.2024).
15. Портал відкритих даних. Головна сторінка – Data.gov.ua. URL: <https://data.gov.ua/> (дата звернення: 13.05.2024).
16. Шабаєва Л. Позашкільна освіта як об'єкт муніципального управління в умовах децентралізації. Публічне управління та митне адміністрування. 2020. № 4. С. 114-118. URL: <https://doi.org/10.32836/2310-9653-2020-4.18> (дата звернення: 13.05.2024).
17. Шевченко Н., Шабаєва Л. Особливості та тенденції розвитку державного управління позашкільною освітою: філософський аспект. Економічний розвиток: теорія, методологія, управління : наук. ст. та доп. міжнар. науково-практ. конф., м. Прага, 27-29 листоп. 2019 р. 2019. С. 143-149. URL: <https://cutt.ly/oeuECxeh> (дата звернення: 13.05.2024).

References:

1. Pro zatverdzhennia tipovykh polozhen pro molodizhnyi tsentr ta pro ekspertnu radu pry molodizhnomu tsentri [On the approval of the typical provisions on the youth center and the expert council at the youth center], Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy № 1014 (2024). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1014-2017-p#Text> [in Ukrainian].
2. Pro zatverdzhennia tipovykh polozhen pro molodizhnyi tsentr ta pro ekspertnu radu pry molodizhnomu tsentri [On the approval of the list of types of out-of-school educational institutions and the regulations on the extracurricular educational institution], Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy № 1014 (2022). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1014-2017-p#Text>. [in Ukrainian].
3. Pro pozashkilnu osvitu [On extracurricular education], Zakon Ukrainy № 1841-III (2021). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1841-14#Text> [in Ukrainian].
4. Pro osnovni zasady molodizhnoi polityky [On the basic principles of youth policy], Zakon Ukrainy № 1414-IX (2023). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1414-20#Text> [in Ukrainian].
5. IEA | *analitika*. (n.d.). IEA | Holovna. <https://iea.gov.ua/diyalnist/naukovo-analitichna-diyalnist/analitika/> [in Ukrainian].
6. Borodin, Ye. (2019). Youth work in Ukraine: From Soviet model to international integration. In H. Williamson & T. Basarab (Eds.), *The history of youth work in Europe. Pan-European and transnational youth organizations. The overall lessons learned from the history project: Vol. 7. Pan-European and transnational youth organisations – The overall lessons learned from the history project* (25th ed., pp. 175-190). Council of Europe and European Commission. <https://cutt.ly/dercr33S>.
7. Borodin, Ye. (2008). Derzhavna molodizhna polityka v Ukraini: Protse formuvannia ta rozvytku (1991–2004 rr.) [State youth policy in Ukraine: The process of formation and development (1991-2004)]. *Porohy*. (Original work published 2008) [in Ukrainian].
8. Borodin, Ye., & Ostriкова, A. (2022). Rozvytok molodizhnoi roboty v terytorialnykh hromadakh yak napriamok derzhavnoi polityky [Development of youth work in territorial communities as a direction of state policy]. *Innovatsiini instrumenty zabezpechennia investytsiinoho ta infrastrukturnoho rozvytku terytorii ta hromad* (pp. 11-13). Natsionalnyi tekhnichnyi universytet «Dniprovska politekhnika». <https://cutt.ly/EeeVxkib> [in Ukrainian].
9. Kostenko, L. D. (2021). Porivnialnyi analiz zarubizhnoho ta vitchyznianoho dosvidu rozvytku pozashkilnoi osvity [Comparative analysis of foreign and domestic experience in the development of extracurricular education]. *Naukovi*

- zapysky. Serii: Pedagogichni nauky, (194), Article e733. <https://doi.org/10.36550/2415-7988-2021-1-194-134-139> [in Ukrainian].
10. Levchenko, N. (2021). Molodizhna robota: Yevropeyskyi dosvid [Youth work: European experience]. *New directions in science and education* (pp. 46-51). https://ispic.ngo-seb.com/assets/files/1_conf_19.11.2021.pdf#page=47 [in Ukrainian].
 11. Levchenko, N., & Koliada, N. (2022). Osoblyvosti diialnosti molodizhnykh klubiv [Features of youth club activities]. *Nauka. Osvita. Molod* (pp. 12-14). Umanskyi derzhavnyi pedagogichnyi universytet imeni Pavla Tychyny. https://library.udpu.edu.ua/library_files/stud_konferenzia/2022/2/4.pdf [in Ukrainian].
 12. Vakulenko, O., Piesha, I., Mukoseieva, L., & Tilikina, N. (2019). Molodizhni tsentry: Natsionalni praktyky stvorennia ta orhanizatsiia roboty [Youth centers: National practices of creation and organization of work]: Vol. 6. Serii knih Biblioteka «Molodizhnogo pratsivnyka» (I. Piesha, Ed.). DU “Derzhavnyi instytut simeinoi ta molodizhnoi polityky”. [in Ukrainian].
 13. Asotsiatsiia molodizhnykh tsestriv Ukrainy. (n.d.). Perelik tsestriv Ukrainy [List of centers in Ukraine] <https://youthcenters.net.ua/perelik-tsestriv-ukraini/> [in Ukrainian].
 14. Petryshyn, R., & Aib, Yu. (n.d.). Pozashkilni navchalno-vykhovni zaklady ta zaklady za mistsem prozhyvannia yak element realizatsii molodizhnoi polityky [Extracurricular educational and upbringing institutions and institutions at the place of residence as an element of youth policy implementation]. *Teoretychni, metodychni ta praktychni problemy sotsialnoi roboty* (pp. 21–24). <https://ksptsr.pnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/71/2018/03/Тези-доповідей-1.pdf#page=22> [in Ukrainian].
 15. Data.gov.ua. (n.d.). Portal vidkrytykh danykh [Open data portal]. <https://data.gov.ua/> [in Ukrainian].
 16. Shabaieva, L. (2020). Pozashkilna osvita yak ob'ekt munitsypalnoho upravlinnia v umovakh detsentralizatsii [Extracurricular education as an object of municipal management under decentralization]. *Publichne upravlinnia ta mytne administruvannia*, (4), 114-118. <https://doi.org/10.32836/2310-9653-2020-4.18> [in Ukrainian].
 17. Shevchenko, N., & Shabaieva, L. (2019). Osoblyvosti ta tendentsii rozvytku derzhavnoho upravlinnia pozashkilnoiu osvitoiu: Filosofskyi aspekt [Features and trends in the development of state management of extracurricular education: Philosophical aspect]. *Ekonomichni rozvytok: Teoriia, metodohiia, upravlinnia* (pp. 143-149). <https://cutt.ly/oeyECxeh> [in Ukrainian].